

О. Б. Залюбівська
В. С. Ланова
М.Б. Тарасюк

ДО ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО ПІДХОДУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Вінницький національний технічний університет;

Анотація. У статті узагальнено нормативні, організаційні та методичні положення щодо студентоцентрованого підходу у вищій освіті. Подано результати опитування здобувачів II (магістерського) рівня вищої освіти Факультету інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії Вінницького національного технічного університету щодо реалізації студентоцентрованого підходу в освітньому процесі.

Ключові слова: студентоцентроване навчання; підхід в освіті; заклад вищої освіти.

Abstract. The article summarizes the normative, organizational and methodological provisions on the student-centered approach in higher education. The results of a survey of applicants for the II (master's) level of higher education at the Faculty of Information Technologies and Computer Engineering of Vinnytsia National Technical University on the implementation of the student-centered approach in the educational process are presented.

Keywords: student-centered learning; approach in education; higher education institution.

На сьогодні питання забезпечення студентоцентрованого навчання в закладах вищої освіти (далі – ЗВО) України є актуальним та регулюється рекомендаційними документами Європейського простору вищої освіти (далі – ЄПВО) та українським законодавством. Згідно із Законом України «Про вищу освіту» (стаття 32, пункт 5), ЗВО «зобов'язані здійснювати освітню діяльність на засадах студентоцентрованого навчання». У Законі (стаття 1, пункт 22) чітко визначено характеристики студентоцентрованого навчання: заохочення здобувачів вищої освіти до ролі автономних і відповідальних суб'єктів освітнього процесу; створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів вищої освіти, зокрема надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії; побудову освітнього процесу на засадах взаємної поваги і партнерства між учасниками освітнього процесу. [1] Очевидно, що складне, багатопланове завдання провадити освітній процес на засадах студентоцентрованого підходу є викликом для українських ЗВО, особливо в частині забезпечення для здобувачів можливості індивідуальних освітніх траєкторій.

Мета роботи: дослідити можливості українських ЗВО щодо провадження освітнього процесу на засадах студентоцентрованості, зокрема на прикладі Вінницького національного технічного університету (далі – ВНТУ).

Важливість студентоцентрованого навчання визнається в Львовському Комюніке конференції Європейських Міністрів вищої освіти «Болонський процес 2020 – Європейський простір вищої освіти у новому десятиріччі» (2009) [2]. В ньому підкреслено «важливість студентів як повноправних партнерів у процесі управління вищою освітою». Серед ключових аспектів студентоцентрованого підходу в комюніке зазначено:

- участь здобувачів в обговоренні змісту освітніх програм;
- залучення здобувачів до процесів забезпечення якості освіти;
- створення освітніх програм, «які орієнтовані на студентів і ґрунтуються на результатах навчання» та відповідають потребам ринку праці;
- підтримка здобувачів «через консультування та надання рекомендацій»;
- інтеграція «мобільності студентів, молодих дослідників та викладачів» у політики ЗВО.

За Стандартами і рекомендаціями ESG-2015, студентоцентроване навчання зведене в принцип і означає, що ЗВО мають створювати програми, які заохочують активну участь студентів у освітньому процесі, забезпечуючи гнучкі траєкторії навчання та враховуючи різноманітні потреби студентів. Навчання повинно надаватися через різні методи, які регулярно оцінюються та коригуються, сприяючи автономії студентів за підтримки викладачів. Важливу роль відіграє також якісне й прозоре оцінювання, що дозволяє студентам демонструвати досягнення результатів навчання, отримувати зворотний зв'язок, і передбачає справедливі процедури для вирішення звернень студентів [3].

Результати педагогічних досліджень засвідчують актуальність і результативність студентоцентрованого підходу в освітньому процесі. За результатами дослідження Толочко С., чинниками імплементації студентоцентрованого підходу до навчання і викладання в освітньо-науковому є «дотримання принципів толерантності й поваги до різноманітності здобувачів освіти, їхніх особливостей, потреб, розбудови особистісних освітніх траєкторій; використання різноманітних засобів репрезентації навчально-пізнавальної чи наукової інформації та застосовуваних педагогічних методів, а також їхнє систематичне оцінювання і коригування; формування незалежності, самостійності в поєднанні з наставництвом, фасилітацією і допомогою викладачів; дотримання принципів взаємоповаги у стосунках педагогів і студентів; реагування на побажання чи невдоволення здобувачів освіти». На думку авторки, застосування студентоцентрованого підходу є відповіддю на нагальну потребу підготовки фахівця «здатного сприймати зміни, впливати на них, а також змінювати самого себе, тобто набувати нових навичок і вмій – soft skills, менш формалізованих, необхідних у будь-якій професії. Серед них такі трансверсальні компетенції, як «вміння працювати в команді, рефлексивність, відповідальність за власний вибір, комунікабельність, мобільність, лідерство, критичне мислення, рефлексивне мислення, креативність, здатність брати на себе відповідальність і працювати в критичних умовах, комунікативні навички, співпраця» [4, с.80].

Авторський колектив на чолі з Фініковим Т., Шаровим О., сформулював цілі, задачі та інструменти «студентоцентричної моделі освіти» в Україні. Серед цілей, зокрема визначено здобуття випускником ЗВО «широких знань, які забезпечують можливість швидкої адаптації до змін у суспільстві та економіці»; «розвинутого організаційного мислення», щоб «діяти в умовах невизначеності, поліваріантності рішень, відсутності повної інформації»; «достатнього досвіду у використанні знань і компетенцій для вирішення незнайомих проблем та завдань»; «вмінь та досвіду здійснювати вибір та реалізовувати право використання свого голосу». До інструментів успішного впровадження студентоцентричного навчання автори відносять, окрім іншого: «доступність навчання студентів за сучасними інтерактивними методиками (навчальне партнерство замість викладання, використання інтенсивних та інтерактивних технологій навчання, можливість вибору викладача та побудови комунікації з ним в електронному середовищі тощо)»; «забезпечення активної участі студентства у формуванні змісту навчання (гарантоване право на вибір дисциплін варіативної частини навчального плану та наявність реальної альтернативності, можливість самостійно визначати напрям науково-дослідницької роботи та отримувати безперешкодну підтримку у формі кваліфікованого наукового керівництва та консультування, діалоговий процес корекції змісту навчання за участю усіх стейкхолдерів тощо)»; «ресурсна підтримка»; «стимулювання академічної мобільності та її організаційно-фінансове забезпечення»; «формування потреби та заохочення соціальної активності студентства»; «пробудження прагнення до наукової роботи та внутрішньої потреби в дослідницькому пошуку» [5, с. 37-39].

Курбатов С. визначив студентоцентрований підхід як «повернення до студентства»: «Саме студент, як головний споживач освітніх послуг, є центральною фігурою освітнього процесу, тому їх активна участь у процесах внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості вищої освіти стає мейнстрімом сучасної освітньої політики» [7, с. 77] .

За дослідженими ознаками / інструментами студентоцентрованого навчання було сформовано анкету та проведено опитування здобувачів II (магістерського) рівня вищої освіти першого року навчання Факультету інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії Вінницького національного технічного університету (96 респондентів). Узагальнені результати подані в таблиці 1.

Таблиця 1

Забезпечення студентоцентрованого навчання у ЗВО (бачення здобувачів освіти).

Запитання	Варіанти відповідей	Кількість відповідей (у %)
Як ви оцінюєте інформаційний / методичний / технічний супровід освітнього процесу в університеті (повнота, якість та доступність інформаційно-методичного забезпечення навчальних дисциплін)?	Задоволені	69,79%
	Дуже задоволені	12,5%
	Незадоволені	14,58%
	Дуже незадоволені	3,13%
Як ви оцінюєте якість зворотного зв'язку від викладачів (чітко описані вимоги виконання і критерії оцінювання завдань, викладачі надають усний і письмовий аналіз виконаних завдань, доступні консультації з викладачами тощо)	Не можу узагальнювати, бо якість зворотного зв'язку дуже різна в різних викладачів	17,7%
	Серед моїх викладачів значно більше тих, які надають якісний зворотній зв'язок	72,91%
	Серед моїх викладачів значно менше тих, які надають якісний зворотній зв'язок	8,34%
	Не звертаю на це увагу, бо мені це не потрібно	1,05%
Як ви оцінюєте реалізацію індивідуального підходу в межах навчальних дисциплін (викладачі надають можливість вибору тем навчальних завдань та форм їх виконання тощо)	Не можу узагальнювати, бо реалізація індивідуального підходу дуже різна в різних викладачів	28,13%
	Серед моїх викладачів значно більше тих, які не застосовують індивідуальний підхід	41,66%
	Серед моїх викладачів значно менше тих, які не застосовують індивідуальний підхід	19,79%
	Не звертаю на це увагу бо я не висуваю індивідуальних вимог	10,42%
Чи створює університет можливості для вас брати участь у наукових гуртках, конкурсах, проектах, стартапах під час навчання?	Так	61,46%
	Ні	7,29%
	Точно не можу сказати	31,25%
Чи надає університет вам можливість брати участь у програмах міжнародної мобільності?	Так	36,46%
	Ні	8,33%
	Точно не можу сказати	55,21%
Чи є у вашій освітній програмі дисципліни вільного вибору?	Так	87,5%
	Ні	8,33%
	Точно не можу сказати	4,17%
Чи задовольняє вас перелік (зміст) навчальних дисциплін, які вам запропоновані до вибору?	Так	68,75%
	Ні	31,25%
Чи задовольняє вас обсяг (за Законом України «Про вищу освіту», не менше 25%) навчальних дисциплін, які ви можете обрати?	Так, 25% цілком достатньо	58,33%
	Ні, вибірково дисциплін має бути значно більше, ніж 25%	41,67%
Чи задоволені ви якістю співпраці між університетом / факультетом та ІТ-компаніями або іншими працедавцями (під час навчання та виробничої практики)?	Дуже задоволені	9,38%
	Задоволені	42,7%
	Незадоволені	40,63%
	Дуже незадоволені	7,29%

Як ви оцінюєте рівень участі студентів у прийнятті рішень щодо організації освітнього процесу в університеті (внесення пропозицій щодо покращення викладання дисциплін, змісту освітніх програм, участь в ректоратах, радах, фінансова підтримка студентських ініціатив тощо)?	Високий	13,54%
	Середній	40,63%
	Низький	18,75%
	Точно не можу сказати	27,08%
Що, на вашу думку, в першу чергу потребує покращення для реалізації студентоцентрованого навчання в університеті?	Збільшити перелік вибіркових дисциплін на основі реальних освітніх запитів здобувачів	20,83%
	Забезпечити індивідуальний, а не груповий вибір навчальних дисциплін	17,70%
	Покращити якість технічного / лабораторного забезпечення освітнього процесу	14,58%
	Покращити якість інформаційно-методичного забезпечення дисциплін	15,63%
	Покращити якість і кількість зворотного зв'язку з викладачами	1,04%
	Посилити підтримку студентських наукових, соціальних, підприємницьких ініціатив	3,14%
	Покращити співпрацю з працедавцями	22,92%
	Збільшити перелік вибіркових дисциплін	1,04%
	Більше командних робіт	1,04%
	Інше	2,08%

Висновки

Студентоцентрований підхід відповідає актуальним вимогам до якості вищої освіти, зокрема необхідності формування гнучких навичок, критичного мислення та здатності до самостійного навчання. Це сучасний підхід до організації освітнього процесу, орієнтований на застосування інноваційних методів викладання та системи справедливого оцінювання; активну участь студентів у формуванні власних освітніх траєкторій, розвиток їхньої самостійності та відповідальності за результати навчання. Студентоцентроване навчання враховує індивідуальні потреби здобувачів освіти, підвищує рівень залученості та мотивацію навчання, відтак сприяє досягненню високих академічних результатів.

Результати опитування магістрантів ВНТУ підтвердили, що ключові елементи студентоцентрованого навчання впроваджено в освітній процес. Зокрема переважна більшість респондентів задоволені: якістю інформаційного / методичного / технічного супроводу освітнього процесу; якістю зворотного зв'язку, який надають викладачі; переліком (змістом) навчальних дисциплін, які вам запропоновані до вибору. Більшість здобувачів обізнані щодо можливостей брати участь у наукових гуртках, конкурсах, проектах, стартапах під час навчання та в програмах міжнародної мобільності. Водночас існують аспекти, які потребують покращення: співпраця університету з працедавцями, оновлення технічного та лабораторного обладнання, покращення інформування здобувачів щодо організації освітнього процесу та їх залученості в нього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про вищу освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст.2004).

- Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
2. The Bologna Process 2020 – The European Higher Education Area in the new decade. Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Leuven and Louvain-la-Neuve, 28–29 April 2009. URL: https://ehea.info/media.ehea.info/file/20090223-Ostend/54/2/BFUG_Board_CZ_19_4_draft_communique_200209_594542.pdf
 3. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). Київ: ТОВ «ІС», 2015. 32 с. [Ел. ресурс]. – URL: https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2018/10/04_2016_ESG_2015.pdf
 4. Толочко С. В. Викладач-інноватор як організатор учінневої діяльності в умовах студентоцентрованого навчання. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2020. Вип. 189. С. 79-84. DOI: 10.36550/2415-7988-2020-1-189-79-84
 5. Моніторинг інтеграції української системи вищої освіти в Європейський простір вищої освіти та наукового дослідження: моніторинг. дослідж. : аналіт. звіт / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнародний фонд досліджень освітньої політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, О. І. Шарова. Київ : Таксон, 2014. 144 с.
 6. Курбатов, С. Роль студентства в сучасних системах забезпечення якості вищої освіти європейських країн Вища освіта України, 2017, 4 (67). стор. 74-77.

Ланова Владислава Сергіївна — студентка групи ІБС-24м, факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, email: lanovaia02y@gmail.com

Тарасюк Микола Борисович — студент групи ІБС-24м, факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, email: tarasyuk.m12@gmail.com

Залюбівська Оксана Броніславівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філософії та гуманітарних наук ВНТУ, Вінниця, e-mail: o.zaliubivska@vntu.edu.ua

Vladyslava Lanova — student of 1BS-24m group, Faculty of Information Technologies and Computer Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, email : lanovaia02y@gmail.com.

Tarasyuk Mykola — student of 1BS-24m group, Faculty of Information Technologies and Computer Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, email : tarasyuk.m12@gmail.com

Oksana Zaliubivska – Candidate of Pedagogical Sciences, associate Professor in Department of Philosophy and Human Sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnitsa, Ukraine, e-mail: o.zaliubivska@vntu.edu.ua